

Марио И. Војнић Хајдук, студент докторских студија
Универзитета у Новом Саду
Правни Факултет у Новом Саду
mariovojnich@gmail.com

ПРАВНА ПРИРОДА УГОВОРА О АКЦЕПТНОМ КРЕДИТУ У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СА ОСВРТОМ НА УПОРЕДНО ПРАВО

Сажетак: У домаћем праву не постоји посебна законска регулатива о уговору о акцептном кредиту. У раду се разматра правна природа овог уговора. Од утврђивања правне природе уговора у нашој земљи, зависи примена одговарајућих законских норми. Раду указује на проблеме са којима се суочавају различита схватања о појму и о правној природи уговора. Аутор полази од констатације, да је правна природа уговора о акцептном кредиту јединствена. Овакав став произлази из правне сигурности. Предметна анализа води закључку, да је у праву Републике Србије уговор о акцептном кредиту *sui generis* правни посао.

Кључне речи: правна природа уговора о акцептном кредиту, акцептни налог, кредит, банкарска услуга.

УВОД

Правна природа уговора о акцептном кредиту је спорна, а како би се иста утврдила, мора се поћи од појма посла акцептног кредита и његових битних карактеристика.¹ Акцептни кредит је раније носио назив акцептни посао или акцепт², док се данас назива и трасираним кредитом. Назив акцептни кредит се јавља из разлога што се као учесник посла увек јавља кредитна институција.³

¹ Посао акцептног кредита настаје закључењем уговора о акцептном кредиту (у даљем тексту: уговор) између акцептне банке и корисника акцептног кредита.

² Walter Hofmann, *Handbuch des gesamten Kreditwesens*, Frankfurt A.M. 1941, 482.

³ На немачком језику за овај посао се користи термин *Akzeptkredit*, а на енглеском *acceptance loan*.

Овај правни посао творевина је аутономног банкарског права, те посебна законска регулатива о њему не постоји.⁴

У раду се анализирају различита схватања о правној природи уговора о акцептном кредиту, како би се дошло до најцелисходнијег решења у нашем правном систему. Поменута схватања везана су и за иностране правне системе, те је пре њихове анализе, неопходно укратко објаснити правне полове у упоредном праву за које се претежно везује правна природа уговора. На основу анализе датих схватања и одговарајућих законских норми, заузеће се став о правној природи уговора о акцептном кредиту у нашој земљи. Од правне природе уговора, зависи примена меродавних законских норми.

1. ПОЈАМ И БИТНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ АКЦЕПТНОГ КРЕДИТА

Схватања о појму акцептног кредита деле се на две основне групе. Првој групи припадају аутори који овај посао дефинишу посредством неког ширег института, попут кредита одговорности (нем. *Haftungskredit, Kreditleih*). Код кредита одговорности банка је у обавези према својим клијентима да преузме одговорност за испуњење њихових обавеза према трећем лицу, те ако се одговорност преузима у форми гаранције (односно јемства) настаје авални кредит, а уколико се иста преузима у виду акцептирања менице настаје акцептни кредит.⁵ Недостатак ових дефиниција је тај што не анализирају посебно појам акцептног кредита. Другој групи припадају посебне дефиниције акцептног кредита, које се деле на описне дефиниције (које у себи садрже разне карактеристике и значај посла) и садржинске дефиниције (које посао дефинишу путем обавеза учесника). У класичном примеру описне дефиниције наводи се да је акцептни кредит менични кредит, код кога корисник кредита вуче меницу на банку, која путем акцептирања менице ставља кориснику на располагање свој бонитет (кредит одговорности), а корисник кредита има могућност да употребом менице дође до готовог новца.⁶ Ове дефиниције најчешће не обухватају обавезе корисника акцептног кредита и неодређено указују на неке карактеристике посла, којима често није место код одређивања

⁴ Ретки су општи услови пословања банака који садрже посебне норме о уговору о акцептном кредиту, док се он посебно наводи у тарифама банака. Одредбе уговора о акцептном кредиту претежно су садржане у унапред припремљеним банкарским обрасцима уговора.

⁵ Georg Graf, *Bankvertragsrecht*, Wien 2018, 68; Christian Butschek, Kaja Unger, *Bankvertragsrecht*, Wien 2010, 4.

⁶ Herbert Schimansky, Herman-Jozef Bunte, Hans-Jürgen Lwowski, *Bankrechts-Handbuch Band II*, München 2001, 1874.

појма посла.⁷ Садржинска дефиниција била би она по којој код акцептног кредита, корисник издаје меницу коју вуче на своју банку као трасата, а банка даје акцепт на меници, чиме прихвата обавезу да искупи меницу на дан њене доспелости.⁸ Према потпунијој дефиницији, уговором о акцептном кредиту банка се обавезује на то да ће акцептирати меницу коју клијент буде издао и на њу вукао, чиме као акцептант, прихвата да меницу исплати о њеној доспелости, док се клијент обавезује да ће обезбедити покриће за исплату меничне суме најкасније у тренутку доспелости менице.⁹ Основни недостатак садржинских дефиниција је да често не помињу обавезе корисника акцептног кредита.¹⁰ Посебна категорија дефиниција су оне које поред обавезе банке да акцептира меницу наводе и обавезу банке да исплати меницу по њеној доспелости.¹¹

Акцептни кредит има неке значајне карактеристике. То је кредит за који банка не уступа клијенту своја новчана средства, већ му ставља на располагање своју одговорност, кредибилитет, чиме му олакшава да дође до готовог новца или му омогућава да испуни новчане обавезе без употребе новца, а акцептни кредит је уједно и врста тзв. меничних кредита.¹² Банка код акцептног кредита не обезбеђује ликвидност корисника кредита, већ му обезбеђује могућност да уз помоћ акцепта менице он на други начин прибави куповну моћ (*Kaufkraft*).¹³ Циљ овог посла често је да се посао уговори у иностранј валути, како би корисник могао продајом акцептиране менице доћи до одговарајуће валуте у иностранству, с обзиром на то да је отежано прибавити исту валуту у домаћој земљи, а меница се може есконтovati и у иностранству.¹⁴ Поред продаје акцептиране менице банци (есконт), корисник акцептног кредита меницом може плаћати за робу и услуге, може је заложити и на други начин њоме располагати. Овај правни посао представља погодност за банку јер

⁷ Вид. Raimund Bollenberger, Wilma Dehn, *Österreichisches Bankvertragsrecht-Band IV: Kreditgeschäft*, Wien 2012, 138; Hans-Peter Schwintowski, Frank A. Schäfer, *Bankrecht: Commercial Banking-Investment Banking*, Köln-Berlin 1997, 735.

⁸ Hartmut Reeb, *Recht der Kreditfinanzierung*, Wien-München 1994, 44.

⁹ Стеван Шогоров, *Банкарско право*, Београд-Сремска Каменица 2009, 125.

¹⁰ Вид. Florian Klimscha, Carmen Redmann, *Der Kreditvertrag*, Wien 2018, 30; Siegfried Kämpel, *Bank- und Kapitalmarktrecht*, Köln 2000, 832; Славко Царић, *Банкарски појмови и харџије од вредности*, Нови Сад 2000, 27; Мирко Васиљевић, *Компанијско и шрџовинско право*, Београд 2012, 349.

¹¹ Friedrich K. Feldbausch, *Handbuch der Bankpraxis*, Frankfurt A.M. 1968, 196; Erich Achterberg, Karl Lanz, *Lexikon für das Geld-, Bank- und Börsenwesen*, Frankfurt Am Main 1967, 45; Carl Zimmerman, *Bankgeschäfte und Bankbuchungen*, Berlin. 1928, 263. У дефиницији се понегде наводи да овај кредит обично траје три месеца. Вид. Alfred Jahrig, Hans Schuck, *Handbuch des Kreditgeschäfts*, Wiesbaden 1989, 126.

¹² С. Шогоров, *наведено дело*, 125-126.

¹³ Claus-Wilhelm Canaris, *Bankvertragsrecht*, Berlin-New York 1975, 886.

¹⁴ Roland Erne, *Bank- und Börsenrecht*, München 2014, 289.

она није у обавези да ангажује своја новчана средства (тзв. пасивни кредит)¹⁵ а код оваквог бескаматног кредита она остварује провизију.¹⁶ Акцептна провизија је новчана накнада за ову посебну банкарску услугу. Значај акцептног кредита за корисника је тај да он готов новац јефтиније прибавља него код готовинског кредита.¹⁷ Међутим, основни циљ акцептирања менице је да се повећа бонитет и квалитет клијентове менице.¹⁸ Уговор о акцептном кредиту поред правила облигационог права, одређен је и правилима меничног права. Заједничка намера уговорних страна је пружање посебне банкарске услуге акцептирања менице у складу са налогом корисника.¹⁹

2. ПРАВНА ПРИРОДА УГОВОРА О АКЦЕПТНОМ КРЕДИТУ

2.1. Правни послови од значаја за утврђивање правне природе уговора о акцептном кредиту у упоредном праву²⁰

Уговор о акцептном кредиту се најчешће одређује као подврста неког другог правног посла или се одређују елементи других правних послова, који егзистирају код овог уговора. За анализу различитих схватања о правној природи уговора, неопходна су сазнања о појму одговарајућих послова у упоредном праву.

У Аустрији посао налога се означава термином *Auftrag*.²¹ За налог није прописана писана форма²² и он представља посебну врсту *Geschäftsführung*²³

¹⁵ Hans Kaferlein, *Der Bankkredit und seine Sicherungen*, Stuttgart 1937, 364.

¹⁶ С. Царић, *наведено дело*, 26.

¹⁷ С. Zimmerman, *наведено дело*, 263; Friedrich Leitner, *Bankbetrieb und Bankgeschäfte*, Frankfurt A.M. 1923, 219. И други аутори наводе да је код овог посла акцептна провизија банке редовно мала. Вид. М. Васиљевић, *наведено дело*, 349.

¹⁸ С. Царић, *наведено дело*, 27. Слично за спољнотрговинске односе и S. Kumpel, *наведено дело*, 833.

¹⁹ Као и код других уговора, нпр. уговора о есконту и продаје са одложеним плаћањем, кредит се овде исказује као економска функција посла. За речено се узима и чињеница да се акцепт по правилу исказује у билансу стања банке као њена пасива, док се кредит исказује као њена актива. Вид. W. Hofmann, *наведено дело*, 482.

²⁰ Код анализе појма неког правног посла, мора се водити рачуна о чињеници да се често језички исти термини користе понекад да означе различите правне послове по својој природи, како међу различитим правним системима, тако и у оквирима истог правног система (нпр. *Darlehen* је кредит и/или зајам). Сазнања о овим пословима нам помажу приликом утврђивања правне природе уговора о акцептном кредиту, а код уговора са елементом иностраности, законске норме о њима могу представљати меродавно право.

²¹ Stevan Perner, Martin Spitzer, Georg Kodek, *Bürgerliches Recht*, Wien 2016, 279-280; Peter Apathy, Andreas Riedler, *Bürgerliches Recht Band III-Schuldrecht Besonderer Teil*, Wien-New York 2010, 46; Wolfgang Zankl, *Bürgerliches Recht*, Wien 2017, 157.

²² Helmut Koziol, Rudolf Welsler, *Grundriss des bürgerlichen Rechts*, Wien 2007, 210.

²³ *Geschäftsführung* се преводи као вођење послова (пословодство), а тај посао одговара нашем налогу. Постоје пословодство са налогом односно скраћено налог или оно што се

чији је синоним *Geschäftsbesorgung*²⁴. Међутим, ABGB регулише налог (*Auftrag*) у члану 1002 ff под називом *Bevollmächtigungsvertrag*.²⁵ *Bevollmächtigungsvertrag* (*Vollmacht*, *Vertretungsmacht*) је различит од налога и он је најближи нашем пуномоћју. Мешање налога и пуномоћја није успело, са обзиром да постоје налози и без пуномоћи, опуномоћеник није дужан да поступа, пуномоћ може бити садржана и у другим пословима, те налог представља уговор док *Vollmacht* претежно представља једнострану изјаву воље даваоца овлашћења.²⁶ Поред тога према ABGB-у, *Bevollmächtigungsvertrag* подразумева увек предузимање радње у туђе име.²⁷ Постоје и ставови да је *Bevollmächtigungsvertrag* општији уговор у оквиру кога су регулисани налог и пуномоћје.²⁸ Немачки BGB разликује *Auftrag* (чл.662-674.) и *Geschäftsbesorgungsvertrag* (чл. 675-675b).²⁹ Прихватањем *Auftraga* обавезује се прималац *Auftraga* да за рачун даваоца *Auftraga* обави одређени посао без накнаде.³⁰ *Geschäftsbesorgungsvertrag* је самостално предузимање радње привредног карактера у интересу другог и уз накнаду од другог (већина банкарских послова представљају ове уговоре).³¹ На банкарске послове који нису посебно законом именовани превасходно се примењују норме о *Geschäftsbesorgungsvertrag*, а ту спада и посао акцептног кредита.³² Швајцарски закон о облигационим односима разликује општи или једноставни налог (чл.394-406) и поједине посебне врсте налога, нпр. пословодство без налога (чл.419-424).³³ Предмет уговора о налогу (мандат) за који иначе није прописана писана форма, може бити правна или фактичка радња односно посао, као и пружање услуге (*Dienstleistung*).³⁴

означава као *Geschäftsführung mit Auftrag* и пословодство без налога односно *Geschäftsführung ohne Auftrag* (чл. 1002-1044. *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch-ABGB*, Stand am 1.1.2017. Вид. Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt, Wolfgang Wiegand, *Kommentar zum schweizerischen Privatrecht*, Zürich-Bern-Basel 1992, 1962.

²⁴ P. Apathy, A. Riedler, *наведено дело*, 46-49.

²⁵ S. Perner, M. Spitzer, G. Kodek, *наведено дело*, 279.

²⁶ Helmut Koziol, Peter Bydlinski, Raimund Bollenberger, *Kurzkommentar zum ABGB*, Wien 2017, 1199; S. Perner, M. Spitzer, G. Kodek, *наведено дело*, 280.

²⁷ Arthur Weiling, *Privatrecht*, Wien 2013, 186.

²⁸ H. Koziol, R. Welsler, *наведено дело*, 210; P. Apathy, A. Riedler, *наведено дело*, 46.

²⁹ *Bürgerliches Gesetzbuch- BGB*, Stand am 12.07.2018.

³⁰ Wolfgang Fikentscher, *Schuldrecht*, Berlin-New York 1997, 576.

³¹ Franz Jürgen Säcker, Roland Rixecker, Hartmut Oetker, *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch Band IV, Schuldrecht-Besonderer Teil II*, München 2012, 2418-2419; W. Fikentscher, *наведено дело*, 580-581. BGB не садржи дефиницију овог посла већ је она теоријска и не прописује писану форму за уговор.

³² F. J. Säcker, R. Rixecker, H. Oetker, *наведено дело*, 2435 и 2444.

³³ *Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches-Fünfter Teil: Obligationenrecht*, Stand am 1.4.2017. По овом закону *Auftrag* и *Geschäftsbesorgungsvertrag* и *Geschäftsführungsvertrag* су синоними.

³⁴ Alfred Koller, Anton K. Schnyder, Jean Nicolas Druey, *Das Schweizerische Obligationenrecht*, Zürich 2000, 546.

И већина других законских извора садржи посебне норме о сродним пословима нашем уговору о налогу.³⁵

Уговор о зајму у Аустрији се назива *Darlehensvertrag*.³⁶ Уговор о кредиту (*Kreditvertrag*) је уговор о зајму новца са накнадом (*Zins*-камата), а уговорне стране су давалац кредита (не стриктно банка) и корисник кредита.³⁷ *Darlehensvertrag* је у Немачкој назив за уговор о новчаном зајму (BGB од чл. 488), а уколико се као зајмодавац новца јавља банка, тада се овај уговор назива уговор о кредиту (*Bankkredit* или *Kreditvertrag*)³⁸. Уговор о неновчаном зајму уређен је под посебним називом *Sachdarlehensvertrag* (BGB од чл. 607). Међутим, често се у ранијој немачкој теорији термином *Darlehensvertrag* означава зајам новца и зајам других замењивих ствари, што не одговара немачком позитивном законодавству.³⁹ BGB не користи термин кредит, већ је он обухваћен општим појмом *Gelddarlehen* (новчани зајам) односно *Darlehen*.⁴⁰ У Швајцарској посао кредита није посебно регулисан, те *Darlehensvertrag* обухвата наш уговор о зајму и уговор о кредиту.⁴¹

Уговор о акцептном кредиту често се одређује као подврста уговора о услугама (*Dienstleistungsvertrag*).⁴² Многи домаћи аутори сматрају да је један

³⁵ Тако: 1. италијански *Codice Civile* (edizione 2016) од чл. 1703. уређује, „*Del mandato*” код кога предмет уговора могу бити само правне радње, 2. шпански *Codico Civil* (стање на дан 29.6.2017) од чл. 1709. уређује, „*Del mandato*”, 3. холандски *Burgerlijk Boek* 7. (стање на дан 19.09.2018) од чл. 414. уређује, „*Lastgeving*”, 4. мађарски *2013 évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről* од чл. 6:272 уређује, „*Megbízási szerződés*”, који је по законској претпоставци уговор уз накнаду. У овим и у другим наведеним грађанским законима и законима, као и у банкарским и меничним законима наведених правних система нису пронађене правне норме које посебно уређују уговор о акцептном кредиту.

³⁶ ABGB, чл. 983-984. Његов предмет може бити новац, али и друге замењиве ствари. Слична дефиниција садржана је и у ЗОО-у, са том разликом да само за уговоре у привреди важи претпоставка да су уз накнаду, ако није друкчије уговорено. Интересантно је да ЗОО уместо термина накнада за зајам користи термин камата (чл.557-558. ЗОО-а). У Аустрији зајам новца са накнадом је уговор о кредиту.

³⁷ ABGB, чл. 988. Уговор о кредиту је и уговор који обезбеђује готовинске трансакције по позиву. Ширим тумачењем ове норме овде би се могао подвести акцептни кредит. Међутим, претежно се прихвата уже тумачење по коме се под готовинске трансакције по позиву подводе неке друге врсте кредита као што су кредитно писмо и *Krediteröffnungsverträge*.

³⁸ W. Fikentscher, *наведено дело*, 527.

³⁹ Немачки *Darlehensvertrag* по свом појму одговара аустријском *Kreditvertrag*. Сучински ово одговара нашем појму уговора о кредиту, али се код нас као давалац кредита увек јавља банка.

⁴⁰ R. Erne, *наведено дело*, 289. Већина немачких аутора када говори о правној природи уговора о акцептном кредиту као *Darlehens*-у, они квалификују уговор као новчани зајам односно као кредит, а не као општи зајам, с обзиром на то да се као давалац акцепта овде појављује банка.

⁴¹ *Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht)*, Stand am 1. April 2017, чл.312-318.

⁴² Нпр. руски *Гражданский кодекс Российской Федерации* (стање на дан 29.12.2017.) не садржи посебне норме о уговору о налогу. Међутим, од члана 779. он уређује посебно

од кључних проблема у процесу стварања права заправо употреба језика.⁴³ Уколико у овом раду није друкчије назначено, термини *Geschäftsbesorgungsvertrag* и *Auftrag* користе се у значењу које одговара нашем уговору о налогу, а термини *Darlehensvertrag* и *Kreditvertrag* у значењу које одговара нашем уговору о кредиту.

2.2. Схватања о правној природи уговора о акцептном кредиту

Аутори који се баве питањем правне природе уговора о акцептном кредиту деле се у две основне групе. Првој групи припадају аутори који одређују јединствену правну природу уговора, а другој они који одређују нејединствену правну природу уговора.

У оквиру прве групе, писци одређују уговор о акцептном кредиту као мешовити правни посао или као подврсту: кредита одговорности, гаранцијског посла, кредита односно зајма и налога. Аутори који заузимају став о мешовитој правној природи уговора о акцептном кредиту, одређују правне послове који доминирају код овог уговора, а по правилу су то кредит и налог. Недостатак ових схватања је тај да анализу правне природе уговора свODE углавном на основни модалитет уговора о акцептном кредиту, те да не прецизирају који елементи кредита односно налога постоје код уговора.⁴⁴ Према једном схватању, код основног облика уговора ради се о кредиту одговорности.⁴⁵ Ако законом није друкчије прописано, кредит одговорности је економска категорија, те се ова правна квалификација уговора не може прихватити. Према другом схватању авални и акцептни кредит су према BWG-у гаранцијски послови.⁴⁶ Банка акцептирањем менице преузима само положај гаранта за менично плаћање.⁴⁷ Постоји и став да је акцептни посао јемство.⁴⁸ Јемство је акцесорно средство обезбеђења, што значи да уговор о јемству следи

уговор о услугама, а налог је по својој природи посебна врста уговора о услугама. Код нас није посебно регулисан општи уговор о услугама.

⁴³ Драгана М. Порић, „Значај језика за право”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 4/2017, 1573-1587, 1580.

⁴⁴ Самим тим је спорно које законске нормe применити на конкретан уговор. Писци по правилу не објашњавају аргументовано како се може уговор о акцептном кредиту подвести под законску дефиницију кредита. Оваквом анализом, занемарују се елементи правних послова код других модалитета уговора.

⁴⁵ E. Achterberg, K. Lanz, *наведено дело*, 45.

⁴⁶ С. Butschek, K. Unger, *наведено дело*, 4.

⁴⁷ Hanns-Christoph Zahrnt, *Die Sicherheit der Scheckeinlösung*, Berlin 1971, 277.

⁴⁸ Friedrich Leitner, *Bankbetrieb und Bankgeschäfte*, Frankfurt A.M. 1923, 219-220. Према аутору банка може есконтovati меницу коју је акцептирала, али то не утиче на јединствену природу акцептног кредита.

правну судбину главног правног посла.⁴⁹ Међутим, уговор о акцептном кредиту није акцесоран правни посао, односно он је независан од основног правног посла на основу кога се издаје меница (нпр. посао продаје). Банкарски гаранцијски послови су банкарска гаранција, јемство и други послови преузимања одговорности за другога, под условом да се послови преузимају за новчану накнаду.⁵⁰ Овакви ставови се не могу прихватити из разлога што банка на основу уговора о акцептном кредиту постаје главни дужник по меници. Одређивањем акцептног кредита као посла преузимања одговорности за другога, не одређује се правна природа посла. Према трећем схватању уговор о акцептном кредиту је по својој правној природи кредит (зајам).⁵¹ У кредитни посао убрајају се новчани зајам и други послови кредитне природе.⁵² Предмет уговора о кредиту може бити новац и сурогати новца, тако да акцептирање менице (нем. *Akzeptkreditvertrag*) коју корисник кредита вуче на даваоца кредита је врста уговора о кредиту.⁵³ Често у мустрама уговора о акцептном кредиту стоји одредба по којој банка одобрава кредит у одређеној висини свом клијенту.⁵⁴ Поједини аутори сматрају да се ради о посебној врсти кредита полазећи од класификације банкарских послова у закону (KWG) по којој акцептни кредит спада у кредитне послове (нем. *Kreditgeschäft*).⁵⁵ Међутим, закон не садржи правну дефиницију кредитног посла, већ наводи само врсте кредитног посла, из чега логички произлази чињеница да је тешко утврдити правну природу посла.⁵⁶ Акцептни кредит је таква врста кредита који банка даје свом клијенту на тај начин што

⁴⁹ Вид. детаљније Бојан Пајтић, „Правно уређење института јемства и његових деривата—Проблеми и предлози *de lege ferenda*”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 1/2018, 169-180.

⁵⁰ *Bundesgesetz über das Bankwesen-BWG*, верзија од 7.11.2018. године (Аустрија), чл.1. ст.1. тач.8. Одређивање правне природе послова по правилу не представља предмет систематских закона о банкама.

⁵¹ Због терминолошких проблема, често је тешко утврдити да ли се говори о зајму или о кредиту. Разликовање може имати значајне последице у погледу норми о накнадама, о форми посла и слично.

⁵² Rainer Borns, *Das österreichische Bankrecht*, Wien 2006, 8.

⁵³ Н. Honsell, N. P. Vogt, W. Wiegand, *наведено дело*, 1535. Овај став се може прихватити, само ако се код кредита акцепт и новчано покриће акцепта одреде као истоврсне финансијске ствари и да је закон као предмет уговора о кредиту поред новца прописао изричито и сурогате новца.

⁵⁴ Wilhelm Schütz, *Bankgeschäftliches Formularbuch*, Köln 1966, 317.

⁵⁵ Th. Gabler, *Bankrecht*, Wiesbaden 1975, 557-558; Н. P. Schwintowski, F. A. Schäfer, *наведено дело*, 530; S. Kämpel, *наведено дело*, 833. Последњи аутор сматра да се законска класификација банкарских послова мора поштовати, што не значи да је она квалитетна. Међутим, аутори не узимају у обзир да су код ове класификације кредитних послова претежно коришћени економски, а не правни критеријуми. Вид. *Gesetz über das Kreditwesen-KWG* (Kreditwesengesetz), верзија од 10.07.2018. године (Немачка), чл.1. ст.1. тач.2.

⁵⁶ С. W. Canaris, *наведено дело*, 864.

је прихватила да плати (акцептирала) меницу коју је он издао; то је један вид индиректног кредита.⁵⁷ Акцептни кредит (лат. *accipere*=прихватити) је форма зајма која се превасходно користи у међународним пословним односима за краткорочна и средњорочна финансирања.⁵⁸ Акцептни кредити су посебна врста банкарских краткорочних кредита.⁵⁹ Поједини аутори сматрају да се ради о кредиту у чекању, те да ако банка исплати меницу има право регресног захтева према кориснику, што би значило враћање кредита банци.⁶⁰ Недостатак схватања о уговору као подврсти посла кредита, је тај што се у већини земаља уговор о акцептном кредиту не може подвести под законски појам уговора о кредиту.⁶¹

Према четвртом схватању, акцептни кредит је по својој правној природи налог (*Auftrag*), јер се банка преузимањем одговорности обавезала на извршење неке правом уређене радње.⁶² Битна основа банкарских уговора је *Geschäftsbedingungsvertrag*.⁶³ Иако, код уговора о акцептном кредиту доми-

⁵⁷ Ивица Јанковец, *Привредно право*, Београд 1999, 611. Према овом аутору, ако корисник кредита не исплати меничну своту о доспелости, па то буде морала да учини банка-акцептант, индиректни кредит се претвара у директни. Банка ће имати право да захтева од корисника кредита да јој врати износ који је морала да плати меничном повериоцу. Ситуација је иста као да је банка непосредно кориснику кредита исплатила тај износ. Чини се да би овде коришћени термин индиректни кредит одговарао напред описаном кредиту одговорности, менична свота покрићу меничног износа, а захтев банке регресном захтеву одређене природе.

⁵⁸ Andreas Fandrich, Ines Karper, *Bank- und Kapitalmarktrecht*, München 2012, 269.

⁵⁹ С. Царић, *наведено дело*, 27.

⁶⁰ Према нашем меничном праву, акцептант (банка) када исплати менични износ ремитенту нема право меничног регреса према трасанту, односно менична обавеза коначно престаје. Регрес исплаћеног новчаног износа ремитенту, у облигационо правном смислу не би се могао оквалификовати као банчин захтев за враћањем кредита, који је исплаћен трећем лицу, већ као захтев за испуњењем уговорне обавезе корисника акцептног кредита да плати покриће са чијим плаћањем је у доцњи, уз право банке на накнаду штете (нема елемената кредита ни код меничних права за плаћањем покрића). У облигационо правном смислу, ипак се може радити о захтеву за враћањем кредита, те плаћањем камате, само уколико је уговорена обавеза банке да кредитира корисника акцептног кредита (тј. да се исплата акцептне суме изврши из средстава банке) за случај да он не обезбеди благовремено покриће. У погледу обавезе акцептирања менице, уговор о акцептном кредиту и даље задржава елементе налога односно овде је он мешовити правни посао. Посебан је случај када акцептна банка исплати меницу ремитенту (другој банци) коју је прво акцептирала, затим есконтовала код себе, те реесконтовала банци ремитенту. Међутим, ту у правном смислу доминирају елементи посла налога и продаје (Вид. у даљем тексту).

⁶¹ Закон о облигационим односима – ЗОО, „Сл. лист СФРЈ” бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, „Сл. лист СРЈ” бр. 31/93, чл.1065-1068. Детаљније о овоме биће речи у тексту који следи.

⁶² G. Graf, *наведено дело*, 68.

⁶³ Hans-Ulrich Fuchs, *Zur Lehre vom allgemeinen Bankvertrag*, Bern 1982, 5. Ово произлази и из аустријских *Allgemeine Geschäftsbedingungen für Bankgeschäfte* – AGB (novembar 2015), у којима се за потребе банкарских послова уређује пружање банкарских услуга и налога клијената. За налоге клијента прописана је писана форма, односно одговарајући формулари. Исто и немачки *AGB der privaten Banken* (jul 2018).

нирају елементи налога, он се не може по својој правној природи одредити као подврста посла налога.⁶⁴

У теорији се истиче да се акцептни кредит користи најчешће повезано са есконтним послом, односно да банка која је акцептирала меницу исту есконтује код себе.⁶⁵ Према писцима из прве основне групе, уговарање есконта не мења јединствену правну природу уговора.⁶⁶ Овде се есконт схвата или као кредитирање корисника акцептног кредита или као купопродаја менице. Уговорне стране у једном уговору комбинују дејства акцептног кредита и есконта односно закључују мешовити правни посао, што се пре свега види из разликовања акцептне и дисконтне провизије.⁶⁷ Ово не мора увек бити тачно с обзиром на то, да уколико није уговорено у којим аспектима ће се примењивати одређене правне норме ова два посла (тзв. комбинација правних норми), неће се радити о комбинованом (мешовитом) послу. Ту ће се пре радити о једном документу у коме су садржана два уговора: уговор о акцептном кредиту и уговор о есконту.⁶⁸ Ако банчин клијент жели да дође до готовог новца, он мора да добије два кредита; најпре акцептни а потом есконтни.⁶⁹ Писци из друге основне групе сматрају да уговарање есконта код банке која је акцептирала меницу, за своју последицу има нејединствену правну природу уговора о акцептном кредиту. У ситуацији када банка даје само свој акцепт, постоји правни однос уговора о налогу (*Geschäftsbesorgungsvertrag*), с обзиром на то да банка у овој ситуацији има обавезу да преузме одговорност за рачун клијента, док у другим ситуацијама, као што је есконтовање менице од стране банке која ју је акцептирала, постоји правни однос кредита (*Kreditvertrag-Darlehensvertrag*).⁷⁰ Акцептни кредит се квалификује и као посао са елементима *Darlehensvertrag* и *Geschäftsbesorgungsvertrag*, али уколико акцептна банка акцептирану меницу есконтује код себе, тада је уговор између банке и њеног клијента *Darlehensvertrag*.⁷¹ Ово последње важи само ако је сопствени есконт од почетка уго-

⁶⁴ Код одређивања правне природе општег уговора о акцептном кредиту, морају се анализирати сви његови модалитети који су устаљени у пракси и мора се водити рачуна о његовим другим специфичностима.

⁶⁵ S. Kumpel, *наведено дело*, 833; H. Reeb, *наведено дело*, 44.

⁶⁶ Karl-Joseph Gördel, Dietrich Ohlmeyer, *Das Kreditgeschäft*, Wiesbaden 1995, 20-21.

⁶⁷ W. Schütz, *наведено дело*, 317; E. Achterberg, K. Lanz, *наведено дело*, 46.

⁶⁸ Уколико уговорне стране нису искључиле примену неких диспозитивних норми, фактички је исто да ли су ова два посла садржана у једном или у два документа. Разлози за један документ леже у економичности и ефикасности банкарских послова. Поред тога банка одмах стиче право на две провизије.

⁶⁹ С. Шогоров, *наведено дело*, 126.

⁷⁰ R. Bollenberger, W. Dehn, *наведено дело*, 139; F. Klimscha, C. Redmann, *наведено дело*, 30; R. Erne, *наведено дело*, 289. У домаћој литератури *Darlehensvertrag* се преводи и као посао зајма и као посао кредита.

⁷¹ F. J. Säcker, R. Rixecker, H. Oetker, *наведено дело*, 2444.

ворен.⁷² Уколико банка поред акцепта обезбеђује клијенту и готов новац, претежну садржину уговора о акцептном кредиту тада представља кредит.⁷³ Међутим, правна природа акцептног кредита је сложенија од реченог и стога треба разликовати четири случаја.⁷⁴ Први случај је ситуација када клијент независно од банке располаже акцептираном меницом и тада се ради о *Geschäftsbesorgungsvertrag*.⁷⁵ Други случај је ситуација када банка сама есконтује меницу коју је акцептирала и тада је уговор по својој природи претежно кредит. Није јасно зашто аутори у другом случају есконт не квалификују као посао купопродаје, односно не наводе продају као елеменат уговора.⁷⁶ Ово није у супротности са објашњењем да се код сопственог есконта ради о послу купопродаје.⁷⁷ Према једном ставу, одлика кредита овде је садржана у регресном меничном захтеву банке према кориснику акцептног кредита.⁷⁸ Наиме, кредит може постојати код акцептног кредита само онда када банка даје своја новчана средства, а то је случај кад есконтује сопствену

⁷² Jens Nielsen, *Das Bankrecht*, Hamburg 1966, 114. Аутор указује и на то да је корисник акцептног кредита дужан да у складу са AGB обезбеди акцептно покриће најкасније један радни дан пре доспелости менице; E. Achterberg, K. Lanz, *наведено дело*, 45. Вероватно се ту мисли, да истим послом морају да се уговоре акцептни кредит и есконт. Дакле, речено не важи ако се есконт накнадно уговори.

⁷³ H. Schimansky, H. J. Bunte, H. J. Lwowski, *наведено дело*, 1874.

⁷⁴ C. W. Canaris, *наведено дело*, 887-888.

⁷⁵ Слично и H. Reeb, *наведено дело*, 45. Овде аутор прецизира да се ради о *Geschäftsbesorgung* са карактером *Werkvertrag*-а, односно уговора о делу. Међутим, тешко би се уговор о акцептном кредиту могао подвести под појам уговора о делу, с обзиром да дело подразумева извођење неких радова, а акцептирање менице је посебна банкарска радња.

⁷⁶ У судској пракси у упоредном праву посао есконта се претежно квалификује као посао продаје. Вид. С. Шогоров, *наведено дело*, 147.

⁷⁷ H. Reeb, *наведено дело*, 46. Кредитирање се може схватити и као функција уговора.

⁷⁸ Речено се не би могло прихватити. Првенствено, када банка есконтује код себе меницу коју је акцептирала, код уговора и даље постоје елементи посла налога у делу уговора који се односи на акцептирање менице. Поред тога, посао есконта је по својој природи посао продаје, а не кредит. Превасходно недостаје камата и уговорна обавеза враћања новца. Овде се банка јавља у двоструком правном положају. Када индосира меницу на новог ремитента, она има положај и акцептанта и индосанта. Вероватно се елеменат кредита види у праву банке на регресни менични захтев према трасанту (кориснику акцептног кредита), кад она исплати меницу као индосант. Међутим, када ремитент жели да наплати меницу, он је мора прво презентовати на исплату банци као акцептанту. Као професионална финансијска организација, банка ће ретко одбити да исплати уредно презентовану меницу на исплату. Када је исплати као акцептант, она нема право регресног меничног захтева према трасанту. Уколико би банка изузетно одбила исплату менице у положају акцептанта, не види се разлог зашто би ремитент поново захтевао исплату према банци сада у положају индосанта (регресног меничног дужника). Једини разлог за то, може бити право банке као индосанта на регресни захтев према трасанту. Оваква ситуација ценила би се према околностима случаја, те би трасант имао евентуално право на одговарајуће приговоре (нпр. ако је већ платио покриће). Без обзира на наведено, не може се регресни захтев индосанта, тумачити као захтев за враћањем кредита (дисконтне-купопродајне цене или меничне суме).

меницу.⁷⁹ Посебно је објашњење по коме се у другом случају ради о мешавини *Geschäftsbesorgungsvertrag* и *Darlehensvertrag*.⁸⁰ Код другог случаја, не појашњавају се поменути елементи уговора и занемарују се елементи продаје. Трећи и четврти случај су ситуације када банка есконтује акцептирану меницу код друге банке. Уколико то чини у интересу свог клијента на основу одговарајућег споразума са клијентом ради се о *Geschäftsbesorgungsvertrag*. Аутори углавном не говоре о томе, да се ту ради о налогу поводом акцептирања менице и о налогу поводом есконтовања менице посредством банке акцептанта код друге банке.⁸¹ У четвртм случају, код кога акцептна банка есконтује корисникову меницу код друге банке без одговарајућег споразума са корисником, односно, банка то учини за свој рачун, ради се о *Darlehensvertrag*. Недостатак оваквог схватања, је што занемарује елементе посла налога поводом акцептирања менице, док би се код есконтовања без налога корисника превасходно радило о пословодству без налога односно о неправом пословодству.⁸²

Заједнички недостаци друге основне групе схватања су да: не разматрају и друге модалитете уговора о акцептном кредиту (нпр. када се уговори обавеза кредитирања корисника ако не обезбеди благовремено покриће); правну природу уговора за поједини случај своде искључиво на подврсту једног посла, занемарујући при томе уговорне елементе других послова који постоје; често правну природу уговора одређују уопштено, понекад и погрешно; негирају могућност утврђивања јединствене правне природе општег уговора о акцептном кредиту.⁸³

2.3. Правна природа уговора о акцептном кредиту у праву Републике Србије

Код квалификације правне природе уговора о акцептном кредиту мора се поћи од дефиниције општег модела уговора.⁸⁴ Уговором о акцептном

Банка регрес остварује као преносилац менице. Из наведених разлога овде уговор има елемената налога и продаје.

⁷⁹ S. Kümpel, *наведено дело*, 833.

⁸⁰ H. Schimansky, H. J. Bunte, H. J. Lwowski, *наведено дело*, 1612.

⁸¹ Наиме, поводом акцептирања менице имају се применити општа правила о послу налога, док се код есконтовања посредством акцептне банке, у зависности од правног система могу применити и посебне норме о правном послу који је по правилу по својој природи подврста посла налога (нпр. комисион, заступање и слично).

⁸² ЗОО, чл. 220-228.

⁸³ Иако је уговор о акцептном кредиту у великој мери у банкарској пракси европских земаља уједначен, заједнички став о правној природи уговора не постоји.

⁸⁴ У пракси се најчешће користе четири посебна модалитета овог уговора. Први модалитет егзистира и код других модалитета. Он је основни модалитет уговора, код кога се банка обавезује да акцептира корисникову меницу. Код другог модалитета, банка се обавезује и

кредиту обавезује се акцептна банка да у складу са њим акцептира меницу коју издаје и на банку вуче корисник акцептног кредита, те да меницу исплати о њеној доспелости, док се корисник обавезује да за ову услугу банци плати накнаду (акцептна провизија и трошкови), те да благовремено обезбеди покриће акцептне суме.⁸⁵ Уговором о акцептном кредиту у пракси се уговорају и друге обавезе, у зависности о ком модалитету уговора се у конкретном случају ради.⁸⁶ Значајна карактеристика овог уговора је и његов однос са правилима меничног права, као и посебан однос са издатом меницом.⁸⁷

Три су могућа решења правне природе уговора о акцептном кредиту: уговор је подврста неког другог правног посла; уговор је мешовити правни посао; уговор је *sui generis* правни посао.⁸⁸ Уколико би се уговор одредио као подврста неког другог посла (нпр. налога), тиме правна природа уговора не би била у целости обухваћена.⁸⁹ У нашој земљи овај уговор не може се оквалификовати ни као уговор о кредиту.⁹⁰ Наиме, код кредита закон прописује да банка кориснику кредита стави на располагање одређени новчани износ, док код акцептног кредита, уколико друкчије није уговорено, банка нема ту обавезу.⁹¹ По закону се код кредита дугује враћање примљеног новчаног износа и плаћање камате, док код акцептног кредита корисник плаћа акцептну провизију, по правилу у једнократном износу и обезбеђује покриће за исплату менице. Закони по правилу прописују највиши износ камате,

да акцептирану меницу есконтује код себе. Трећим модалитетом уговора она се обавезује и да акцептирану меницу есконтује код друге банке. Четвртим модалитетом, обавезује се банка и да изврши исплату акцептне суме из сопствених средстава, за случај да корисник благовремено не обезбеди новчано покриће акцептне суме. У односу на поменуте обавезе банке, корисник акцептног кредита има коресподентне обавезе.

⁸⁵ Међу ауторима је спорно, да ли постоји уговорна обавеза банке према кориснику, да по правно ваљаном захтеву ремитента изврши исплату акцептне суме из покрића корисника. Чини се да је облигационо правни циљ уговорања плаћања покрића акцептне суме и уговарање поменуте обавезе банке. Ова обавеза је по својој правној природи налог. Питање показује свој нарочит значај у случају ништавости менице.

⁸⁶ Када се банка уговором обавезе да изврши исплату акцептне суме из сопствених средстава (да кредитира корисника), уколико корисник не обезбеди покриће до доспелости менице, корисник стиче право на посебан облигационо правни захтев према банци. Уговорене обавезе одређују правну природу уговора.

⁸⁷ То уговору даје и карактеристике јавно правне природе.

⁸⁸ Циљ овог рада је одређивање јединствене правне природе општег уговора о акцептном кредиту.

⁸⁹ Код овог уговора доминирају елементи налога, али постојање више његових врста у пракси, који имају елемената и других послова, не даје основа да се уговор оквалификује као посебна врста посла налога.

⁹⁰ Према Закону о банкама „Службени гласник РС“, бр. 107/2005, 91/2010 и 14/2015, чл.4. ст.1. тач.2, кредитни послови су давање и узимање кредита, а према чл.2. закона кредит има значење одређено у Закону о облигационим односима. Наведени разлози због којих се уговор не може сматрати кредитом, сходно се односе и на зајам.

⁹¹ ЗОО, чл. 1065.

док према правилима уговора о налогу, ако друкчије није уговорено, налогодавац дугује накнаду у уобичајеној висини, а ако о томе нема обичаја онда правичну накнаду.⁹²

Код основног модалитета уговора о акцептном кредиту појављују се елементи налога у односу на обавезу акцептирања менице. Код другог модалитета код кога се банка обавезала да акцептира и есконтује код себе исту меницу, појављују се елементи налога и продаје (есконта).⁹³ Елеменат продаје огледа се у преносу менице на банку. Други модалитет уговора назива се у теорији и акцептни есконт или *Privatdiskontgeschäft* и његова природа се одређује или као налог односно кредит или као мешовити односно *sui generis* правни посао. Међутим, правна природа овог модалитета је спорна.⁹⁴ Ако се додатним одредбама банка обавезе да ће корисникову меницу не само акцептирати, већ и есконтовати у другој банци, тада се морају узети у обзир правила уговора о налогу, као и правила за уговор о комисиону и о заступању, ако банка за рачун или у име и за рачун корисника меницу, коју је акцептирала, есконтује у другој банци.⁹⁵ Тада се између акцептне и есконтне банке формира есконтни однос, међутим између акцептне банке и корисника акцептног кредита се у погледу есконтовања менице код друге банке, јавља заступнички односно комисиони однос. Ово је трећи модалитет уговора који у зависности од околности случаја може имати и елемената посредовања.⁹⁶ Код четвртог модалитета уговора појављују се поред елемената налога и елементи кредита. Елементи налога су исти као код основног модалитета уговора, док се елементи кредита јављају код коришћења новчаних

⁹² На акцептну провизију примењују се норме о накнади код уговора о налогу, 300, чл.761-762.

⁹³ Правна природа уговора о есконту је спорна и у вези са њом доминирају схватања да се ради о уговору о продаји потраживања или о посебној врсти уговора о кредиту. Вид. С. Шогоров, *наведено дело*, 146-147.

⁹⁴ Ако у уговору, уговарачи комбинују одређене законске норме о налогу и норме о есконту (продаји) радило би се о мешовитом правном послу, који је по својој природи претежно самосталан, односно није ни акцептни ни есконтни кредит, већ њихова мешавина. Уколико у једном документу егзистирају обавезе из уговора о акцептном кредиту и из уговора о есконту, тада ови уговори не губе своју правну самосталност, али се тада ради о основном модалитету акцептног кредита, а не о другом модалитету и о есконту садржаним у једном писмену. Ипак, ако би у уговору елементи поводом акцептирања менице били доминантни у зависности од околности случаја, радило би се о другом модалитету уговора о акцептном кредиту са посебном обавезом банке да есконтује код себе меницу коју је акцептирала.

⁹⁵ С. Шогоров, *наведено дело*, 129.

⁹⁶ У трећем случају ће се по неким ставовима уговор о акцептном кредиту оквалификовати као подврста уговора о налогу. Због различитих општих и посебних законских норми о налозима, исправније је прецизирати који се тачно правни послови јављају код трећег модалитета уговора о акцептном кредиту.

средстава банке у корист корисника, која банка исплаћује ремитенту.⁹⁷ Уговорне стране у складу са аутономијом воље и конкретним потребама могу да комбинују дејства више уговора. Ваља нагласити да оваква комбинована примена правила више врста уговора није изузетак за уговоре о привредним услугама.⁹⁸ Због наведених модалитета уговора, уговор се не може оквалификовати као мешовити правни посао.

Уколико се говори само о правним природама модалитета уговора о акцептном кредиту, негира се постојање општег уговора о акцептном кредиту. Из наведених модалитета уговора произлази да је правна природа општег модела уговора о акцептном кредиту сложена.

Квалификација правне природе општег уговора о акцептном кредиту по којој је он *sui generis* посао, показује се најсврхисходнијом. Према овом решењу ради се о уговору своје врсте, код кога увек егзистирају елементи уговора о налогу⁹⁹ (акцептирање и исплата менице), а у зависности од околности случаја, односно, поменутих уговорених обавеза, могу егзистирати и елементи других уговора (продаја, кредит, заступање, комисион, посредовање).¹⁰⁰ Питање правне природе уговора о акцептном кредиту је значајно, јер ће се у недостатку конкретних одредби у уговору о неком питању, примењивати законске норме о оним уговорима чији елементи егзистирају код уговора о акцептном кредиту. Уговор има и неке своје специфичности, те приликом примене појединих законских норми може се наићи на ситуације да оне нису примењиве на сам уговор о акцептном кредиту.¹⁰¹ Такво је правило

⁹⁷ О намери за кредитирањем корисника може се између осталог просуђивати и на основу уговорних одредби о камати односно о уговорној казни (ЗОО, чл. 270-279. и чл. 399-400). У конкретном случају треба испитати да ли се ради о камати за случај доцње са давањем покрића или о камати за коришћење новчаних средстава банке односно о тзв. кредитној камати. Уколико постоје елементи посла кредита, уговор се према ЗОО-у мора закључити у писаној форми.

⁹⁸ С. Шогоров, *наведено дело*, 130.

⁹⁹ Једна од значајних обавеза акцептне банке, која не би постојала уколико се уговор оквалификује као кредит, јесте њена обавеза да одговори на понуђени налог (ЗОО, чл.750. и чл.42. ст.4-5).

¹⁰⁰ Код овог уговора, уговорне стране се јављају и у двоструком правном положају (нпр. банка се код сопственог есконта акцептиране менице налази у правном положају налогопримца и у положају купца).

¹⁰¹ Право залоге, како је оно дефинисано у члану 763. ЗОО-а, не би било примењиво у погледу залоге банке на меници, из разлога што се тада не може остварити сврха посла. Иако постоје и друкчији ставови (Вид. F. Leitner, *наведено дело*, 219) акцептна банка не би имала право залоге на новчаним средствима које корисник акцептног кредита води код ње и то поводом обезбеђења накнада из уговора које јој дугује корисник. Банка би морала имати посебно овлашћење корисника, да наплати неку од накнада путем књижења са рачуна корисника. Отказ уговора од стране банке нема фактичког смисла, уколико је она већ акцептирала меницу, са обзиром на то да је меница независна од постојања уговора о акцептном кредиту. Треба водити рачуна о усклађености меничних рокова нпр. за предузимање радње

из члана 760. Закона о облигационим односима, по којем је налогодавац дужан накнадити налогопримцу штету коју је овај претрпео без своје кривице у вршењу налога, будући да је објективне ризике обављања стручног посла банкарских услуга банка дужна сама да сноси.¹⁰² Уговор има и друге значајне карактеристике. Уговор је посебна врста уговора о услугама, код кога је аутономија воље уговорних страна ограничена императивним нормама меничног права. Уговор остварује и посебан однос са издатом меницом. На њега су примењива правила о уговору о преузимању испуњења.¹⁰³ Уговори о услугама су уговори код којих се једно лице обавезује на предузимање неког посла или радње, лично или посредством другог лица.¹⁰⁴ У раније важећем чл. 29. ЕГВГВ-а, сви банкарски послови били су одређени као уговори о пружању услуга.¹⁰⁵ У уговоре о услугама спадају: уговор о делу, уговор о налогу и уговор о остави.¹⁰⁶ Одређивање уговора о акцептном кредиту као подврсте уговора о услугама, није само од теоријског значаја. Значај се огледа пре свега у томе што су могући правни системи који не именују посебно уговор о налогу, али као општији уговор регулишу уговор о услугама. Могуће је да банкарски општи услови пословања садрже неке обавезујуће норме у општем делу о пружању услуга. Често посебни закони превасходно статусног карактера (као што су закони о кредитним институцијама и о заштитама корисника услуга) садрже обавезујуће норме које се примењују на уговор о акцептном кредиту. За уговор о налогу није прописана писана форма, међутим уговор о акцептном кредиту мора се закључити у писаној форми.¹⁰⁷ Банкарска услуга је посебан однос поверења између банке и клијента, што се нарочито огледа у институту банкарске тајне, која није карактеристична за општи налог.¹⁰⁸ Постоје и одређени аутономни извори права који уређују послове пружања услуга, чију примену уговорне стране могу уговорити.¹⁰⁹

подношења менице на акцепт, са роковима застарелости из ЗОО-а и о валутним законским нормама из облигационог и меничног права.

¹⁰² С. Шогоров, *наведено дело*, 130.

¹⁰³ ЗОО, чл. 453. Међутим, ова законска правила не уређују ни једно питање од значаја за уговор.

¹⁰⁴ А. Weilingер, *наведено дело*, 183. Закони ретко садрже норме о општем уговору о пружању услуга. Нпр. холандски *Burgerlijk Boek 7*. (стање на дан 19.09.2018.) од чл. 400. уређује „*Opdracht*” односно уговор у услугама.

¹⁰⁵ Anton K. Schnyder, *Europäisches Banken und Versicherungsrecht*, Heidelberg 2005, 227. ЕГВГВ је скраћеница од *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche* од 18.08.1896. (последње измене од 20.7.2017).

¹⁰⁶ Младен Драшкић, *Основи привредног права*, Београд 1985, 70.

¹⁰⁷ Закон о заштити корисника финансијских услуга, „Сл. гласник РС” бр. 36/2011, 139/2014, 45/2018, чл. 7.

¹⁰⁸ Andreas Wagner, *Unternehmensethik in Banken*, Wien 1999, 100.

¹⁰⁹ Нпр. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law: Draft Common Frame of Reference – DCFR, *prepared by the Study Group on a European Civil Code and the*

На нека питања уговора о акцептном кредиту морају се применити норме Закона о меници.¹¹⁰ То су превасходно питање битних елемената уговора¹¹¹ и правних дејстава уговора¹¹².

Постоје случајеви када издата меница има одређена дејства на уговор о акцептном кредиту, као што је ситуација када банка акцептира корисникову меницу, а да пре тога није закључен уговор у писаној форми. Два су могућа решења овог проблема.¹¹³ Према првом решењу, уговор је закључен у усменој форми, али давањем акцепта и плаћањем акцептне накнаде (или када је то извесно) форма уговора је конвалидирана (док обавеза давања покрића произлази из строгих правила ЗОМ).¹¹⁴ Према другом решењу, уговор о акцептном кредиту је садржан у меничном писмену које задовољава захтеве писане форме. Специфичност овог решења је да се у истом тренутку закључује уговор и испуњава обавеза акцептирања, из чега следи закључак да уговор о акцептном кредиту може имати елемената реалног уговора. Ипак се ради о ситуацији која је ретка у пракси, те стога општи модел уговора о акцептном кредиту треба посматрати као консенсуални, двострано обавезујући и теретни уговор. Други пример је менична клаузула о извештају, којом се конституише обавеза трасата (акцептна банка) да пре акцептирања или пре исплате менице, добије од трасанта (корисника акцептног кредита) одговарајући извештај. Како по меничним правилима условни акцепт није могућ, клаузула о извештају у погледу исплате менице (што би фактички значило акцепт дат под условом) не би могла производити менично правна дејства, већ само облигационо правна дејства. Тако би се клаузула о извештају могла правно оквалификовати као допуна уговора о акцептном кредиту.

Неки правни послови често се квалификују као подврста уговора о акцептном кредиту (нпр. рамбурсни кредит и акцептни акредитив), али се ипак

Research Group on EC Private Law, Book IV, Specific contracts and the rights and obligations arising from them, Part C, Services, Munich, 2009. Овај правни извор се код нас преводи као Заједнички референтни оквир за приватно право.

¹¹⁰ Закон о меници – ЗОМ, „Сл. лист ЦФРЈ” бр. 104/46, „Сл. лист СФРЈ” бр. 16/65, 54/70, 57/89, „Сл. лист СРЈ” бр. 46/96 и, „Сл. лист СЦГ” бр. 1/2003-Уставна повеља. Основ за примену ових норми може се наћи и у чл.26. ст.2, чл.47. и чл.99-102. Закона о облигационим односима. Нпр. није допуштено уговарање акцепта под условом и по природи посла могу се користити само трасирана вучена меница и трасирана меница по сопственој наредби. Посебно питање је питање дејства меничне способности на пуноважност уговора о акцептном кредиту.

¹¹¹ Битан елемент овог уговора је обавеза акцептирања менице одређене садржине. Да ли акцептна сума представља битан елемент уговора, зависи од тога да ли се у конкретном случају може претпоставити да су уговарачи имали у виду да је она по својој висини једнака меничној суми.

¹¹² Тако је радња акцептирања менице истовремено и уговорна и менично правна радња.

¹¹³ Претпоставка је да постоји правно ваљан налог корисника акцептног кредита.

¹¹⁴ ЗОО, чл. 73.

ради о пословима своје врсте, у оквиру којих уговор о акцептном кредиту губи своју самосталну правну природу.¹¹⁵ Уговорне стране могу уговором утврдити и правни карактер уговора, тј. позвати се на примену правила одговарајућих послова.¹¹⁶ Међутим, то не утиче на горе одређену општу правну квалификацију уговора као *sui generis* правног посла.¹¹⁷ Значај правне квалификације уговора садржан је у једном интересантом примеру из праксе.¹¹⁸ У спорним ситуацијама треба консултовати норме о неоснованом обогаћењу.

ЗАКЉУЧАК

У раду се заступа став да је правна природа општег уговора о акцептном кредиту јединствена. Приликом квалификације правне природе уговора мора се поћи од његовог појма, међутим при квалификацији се појављују одређени проблеми. Први проблем је непостојање законске дефиниције уговора о акцептном кредиту, те се решења морају тражити у теоријским схватањима. Теоријска схватања о појму и о правној природи уговора су подељена. Она често анализирају само основни модалитет уговора о акцептном кредиту, чиме изостаје анализа општег модела уговора.

Уговором о акцептном кредиту обавезује се акцептна банка да акцептира меницу корисника акцептног кредита и да је исплати о њеној доспелости из корисниковог покрића, те да испуни друге обавезе у зависности о ком модалитету уговора се ради, док се корисник обавезује да за ову услугу банци плати накнаду и обезбеди покриће акцептне суме, те да испуни друге уговорене обавезе.

У праву Републике Србије, по својој правној природи уговор о акцептном кредиту је *sui generis* правни посао. Код уговора се увек јављају елементи

¹¹⁵ Акцептни акредитив постоји када је акредитивна банка у обавези да акцептира меницу коју изда корисник акредитива (*Akzeptierungsakkreditiv*). Вид. G. Graf, *наведено дело*, 92. Уговор о акцептном кредиту, може имати и карактеристике уговора у корист трећег лица, нпр. када се уговори обавеза акцептне банке да након акцептирања менице, исту преда трећем лицу, а у конкретном случају није отворен акредитив.

¹¹⁶ С. Шогоров, *наведено дело*, 147.

¹¹⁷ Схватање да је уговор *sui generis* правни посао, примењиво је и на уговор са елементом иностраности. Међутим, овде се морају узети у обзир и схватања из упоредног права о његовој правној природи. Наведена схватања показују свој значај и у ситуацији када се као меродавно право за уговор примењује странско право. Вид. Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља, „Сл. лист СФРЈ”, бр. 43/82 и 72/82, „Сл. лист СРЈ”, бр. 46/96 и „Сл. гласник РС”, бр. 46/2006, чл. 20. тач. 20.

¹¹⁸ У Немачкој се на крају Другог светског рата, поставило питање, како разрешити односе између банака и клијената у вези са меницама које су пропале или из другог разлога нису презентирале на исплату, а корисник је дао банци покриће. Вид. детаљније С. Шогоров, *наведено дело*, 128-129.

посла налога, а могу егзистирати и елементи других правних послова. Он је подврста уговора о услугама и на њега се примењују облигационо правне и менично правне нормe. Због својих посебних карактеристика, на уговор нису примењиве одређене нормe из ЗОО-а.

*Mario I. Vojnić Hajduk, Ph.D. Student
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
mariovojnich@gmail.com*

Legal Nature of the Acceptance Loan Contract in the Law of the Republic of Serbia with a Review to Comparative Law

***Abstract:** In domestic law, there is no special legal regulation of the acceptance loan contract. This paper analyzes the legal nature of this contract. From the legal nature of the contract in our country, the application of the relevant legal norms depends. The paper points out the problems that various opinions about the concept and the legal nature of the contract are facing. The starting position of the author is that the legal nature of the acceptance loan contract is unique. Such an opinion derives from legal certainty. The subject analysis leads to the conclusion that in the law of the Republic of Serbia the acceptance loan contract is a sui generis legal transaction.*

***Keywords:** the legal nature of the acceptance loan contract, acceptance order, loan, banking service.*

Mario I. Vojnić Hajduk, Student der Doktorstudien
Universität Novi Sad
Juristische Fakultät Novi Sad
mariovojnich@gmail.com

Rechtliche Natur des Akzeptkreditvertrags im Rechtswesen der Republik Serbien in Bezug auf vergleichendes Recht

Zusammenfassung: *Im nationalen Recht gibt es keine gesonderte gesetzliche Regelung für den Akzeptkreditvertrag. In der schriftlichen Arbeit wird die rechtliche Natur dieses Vertrags geprüft. Von der Feststellung der rechtlichen Natur dieses Vertrags in unserem Land, wird die Anwendung der entsprechenden gesetzlichen Normen abhängig sein. In der schriftlichen Arbeit werden die Probleme aufgezeigt, mit denen man sich durch das unterschiedliche Verständnis des Begriffes und durch die rechtliche Natur auseinandersetzt. Der Autor geht von der Feststellung aus, dass die rechtliche Natur des Akzeptkreditvertrags einmalig ist. Diese Haltung resultiert aus der Rechtssicherheit. Die gegenständliche Analyse führt zur Schlussfolgerung, dass der Akzeptkreditvertrag im serbischen Recht ein sui generis Rechtsgeschäft ist.*

Schlüsselwörter: *rechtliche Natur des Akzeptkreditvertrags, Akzeptauftrag, Kredit, Bankdienstleistung.*

Датум пријема рада: 30.11.2018.